O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA MENEJMENT UNIVERSITETI

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNI O‘QITISHNING DOLZARB MASALALARI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman
2025-yil 24-25-oktabr

II

Qarshi-2025

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA MENEJMENT UNIVERSITETI

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNI O‘QITISHNING DOLZARB MASALALARI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami

II QISM

Qarshi-2025

RAQAMLI MOLIYA TEXNOLOGIYALARI VA BANKLAR: MINTAQAVIY TURIZM SOHASIDA YANGI INVESTITSIYA MODELLARINI SHAKLLANTIRISH

Raxmatov Adxam Itolmasovich
Buxoro davlat texnika universitetining mustaqil tadqiqotchisi, dotsent.
Qlichov Javoxir Ma'ruf o'g'li
Axborot texnologiyalari va menejment universiteti, Moliya va moliyaviy texnologiyalari ta'lim yo'nalishlari86/24 gurux talabasi

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot Qashqadaryo viloyatidagi mintaqaviy turizm sohasini rivojlantirishda raqamli moliya texnologiyalari va banklar hamkorligi orqali shakllanayotgan yangi investitsiya modellarini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqotda 2024–2025-yillarda viloyatdagi 95 ta turizm subyekti (mehmonxonalar, ekskursiya tashkilotchilari, hunarmandlar) orasida o'tkazilgan so'rovnomalar, bank mutaxassislari bilan suhbatlar hamda statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Ma'lumotlar SPSS 26 dasturi yordamida qayta ishlandi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli to'lov tizimlari keng tarqalgan bo'lsada, mikro-moliyalashtirish, jamoaviy investitsiya hamda sun'iy intellekt asosidagi kredit tizimlari hali yetarli darajada joriy etilmagan. Tadqiqot mintaqaviy turizmni raqamli moliya vositalari orqali moliyalashtirish uchun amaliy takliflarni ishlab chiqdi.

Kalit so'zlar: raqamli moliya texnologiyalari, banklar, mintaqaviy turizm, Qashqadaryo, investitsiya modellari, moliyaviy texnologiyalar, mikro-moliyalashtirish

Abstract: This study examines emerging investment models in regional tourism development through the synergy of digital financial technologies (fintech) and banks, with a focus on Qashqadaryo region of Uzbekistan. Data were collected via surveys of 95 tourism enterprises (guesthouses, tour operators, artisans) conducted in 2023–2024, complemented by expert interviews with banking professionals and official statistics. Data analysis was performed using SPSS 26 software. Findings reveal that while digital payment systems are widely adopted, micro-financing, crowdfunding, and AI-driven credit scoring remain underutilized. The paper proposes practical policy and institutional recommendations to enhance digital finance-enabled investment in regional tourism.

Keywords: digital financial technologies, banks, regional tourism, Qashqadaryo, investment models, fintech, micro-financing

Kirish. Qashqadaryo viloyati - O'zbekistonning janubiy mintaqasida joylashgan, boy tarixiy merosga (Shaxrisabz, Kasbi, Qarshi, Qamashi), tabiiy go'zalliklarga (Hisorak qo'riqxonasi, Qizilqum cho'li chegarasi) hamda noyob madaniy an'analarga ega hudud. Viloyatda turizm potensiali yuqori bo'lishiga qaramay, uning rivojlanishiga moliyaviy cheklovlar, infrastruktura yetishmovchiligi hamda kichik biznes subyektlarining moliyalashtirishga cheklangan kirishuvchanligi to'sqinlik qilmoqda [1].

So'nggi yillarda raqamli moliya texnologiyalari, mobil to'lovlar, blokcheyn, sun'iy intellekt, raqamli kredit tizimlari bank sektorini tubdan o'zgartirib, investitsiya imkoniyatlarini kengaytirmoqda [2]. Biroq, mintaqaviy darajada, ayniqsa Qashqadaryo kabi chekka hududlarda bu jarayon hali dastlabki bosqichda. Shu bilan birga, viloyatda "Payme", "Click", "Uzum" kabi raqamli to'lov tizimlari tez tarqab bormoqda, bu esa raqamli moliyalashtirish uchun asos yaratmoqda.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi Qashqadaryo viloyatidagi turizm sohasini rivojlantirishda raqamli moliya texnologiyalari va banklar orqali amalga oshirilayotgan yoki amalga oshirish mumkin bo'lgan yangi investitsiya modellarini aniqlash, ularning samaradorligini baholash hamda mintaqaviy rivojlanish siyosatini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda aralash usullar qo‘llangan: So‘rovnomalar: 2023-yil sentyabrdan 2024-yil martgacha Qashqadaryo viloyatining Shaxrisabz, Qarshi, Kitob, G‘uzor va Kasbi tumanlarida faoliyat yuritayotgan 95 ta turizm biznesi subyekti (32 ta mehmonxona/uy-mehmonxona, 28 ta ekskursiya tashkilotchisi, 35 ta mahalliy hunarmand va suvenirlar ishlab chiqaruvchi) orasida o‘tkazildi. So‘rovnomada 15 ta savol (ochiq va yopiq) mavjud bo‘lib, ular raqamli to‘lovlar, kreditga kirishuvchanlik, fintech xizmatlaridan foydalanish, investitsiya ehtiyojlari hamda banklar bilan hamkorlik darajasini qamrab olgan.

Ekspert suhbatlari: “Qashqadaryo viloyat hokimligi”, “NBU Qashqadaryo bo‘limi”, “Kapitalbank”, “Ipak Yo‘li banki” vakillari hamda “O‘zbekiston turizm agentligi” mutaxassislari bilan 8 ta yarim strukturalashtirilgan suhbat o‘tkazildi.

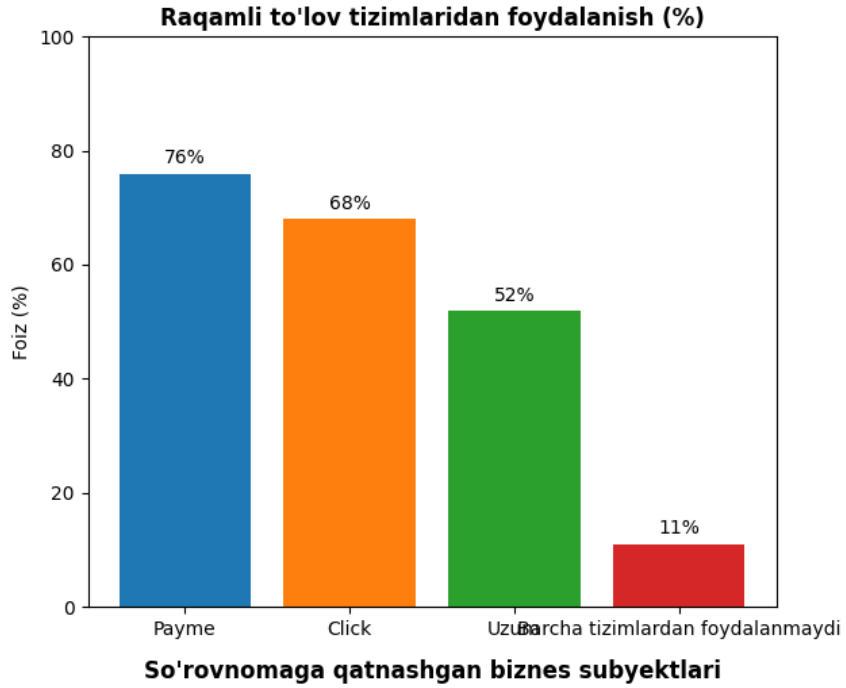
Statistik ma’lumotlar: O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Davlat statistika qo‘mitasi hamda Qashqadaryo viloyat statistika boshqarmasining 2022–2023-yillardagi ma’lumotlaridan foydalanildi.

Ma’lumotlarni qayta ishlash vositasi sifatida SPSS 26 dasturiy platformasi tanlab olindi. Ma’lumotlar tahlili IBM SPSS Statistics 26 dasturi yordamida amalga oshirildi. Bu dastur ijtimoiy fanlar sohasida keng qo‘llaniladigan statistik tahlil vositasi bo‘lib, so‘rovnomadan olingan kategoriyali ma’lumotlarni chastotali tahlil, o‘zaro bog‘liqlikni aniqlash, shuningdek, korrelyatsion tahlil qilish imkonini beradi [3]. Dastur orqali so‘rovnomada qatnashuvchilarning javoblari raqamli ko‘rinishga keltirilib, grafiklar, jadvallar hamda statistik ko‘rsatkichlar orqali ilmiy asoslangan xulosalar chiqarildi.

Tahlil va natijalar. So‘rovnomalardan olingan ma’lumotlar tahlili natijalari quyidagi jadvallar va grafiklar orqali ko‘rgazmali tarzda namoyish etilgan.

1. Raqamli to‘lov tizimlaridan foydalanish

So‘rovnomaga ko‘ra, Qashqadaryo viloyatidagi turizm subyektlarining 89% i kamida bitta raqamli to‘lov tizimidan foydalanadi. Eng ko‘p tarqalgani Payme (76%), keyin Click (68%) va Uzum (52%) keladi [Rasm 1]. Bu raqamli infratuzilmaning mintaqada keng tarqalganligini ko‘rsatadi.

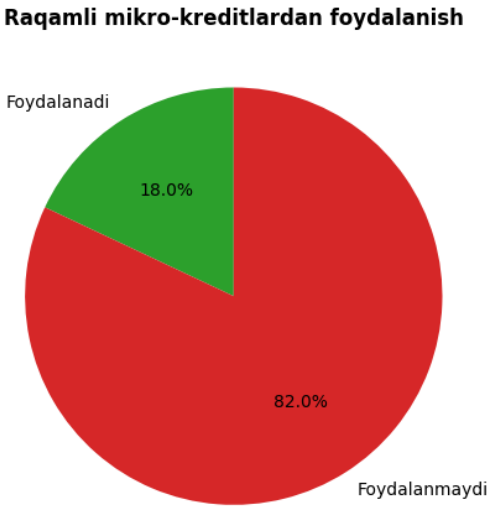

Rasm -1. Raqamlito‘lovtizimlaridanfoydalanish

2. Raqamlimikro-moliyalashtirishdanfoydalanish

Ayniqsa diqqatga sazovor tomoni shuki, raqamli to‘lov tizimlari keng tarqalgan bo‘lsada, faqat 18% turizm subyekti raqamli mikro-kredit yoki onlayn kreditlardan foydalangan [Rasm

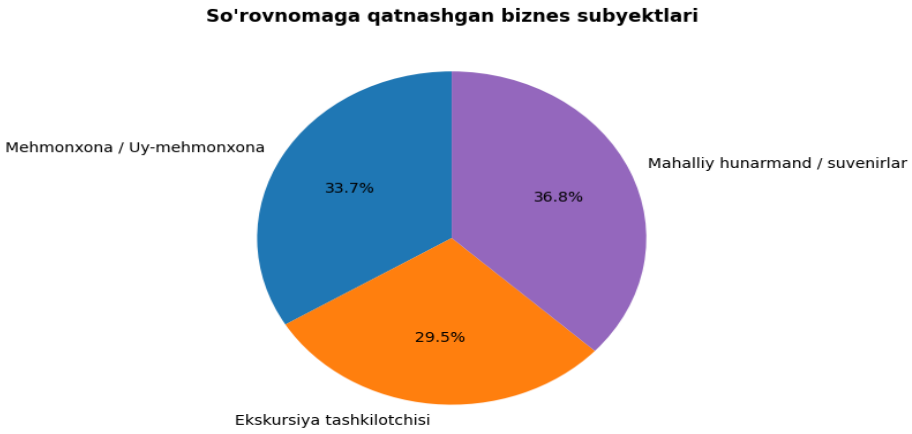
2]. Bu, banklarning raqamli moliyalashtirish mahsulotlarini turizm sohasiga yetarlicha moslashtirmaganligini ko‘rsatadi.

Rasm -2. Raqamli mikro-moliyalashtirishdan foydalanish holati.

3. So‘rovnomaga qatnashuvchilarning tarkibi

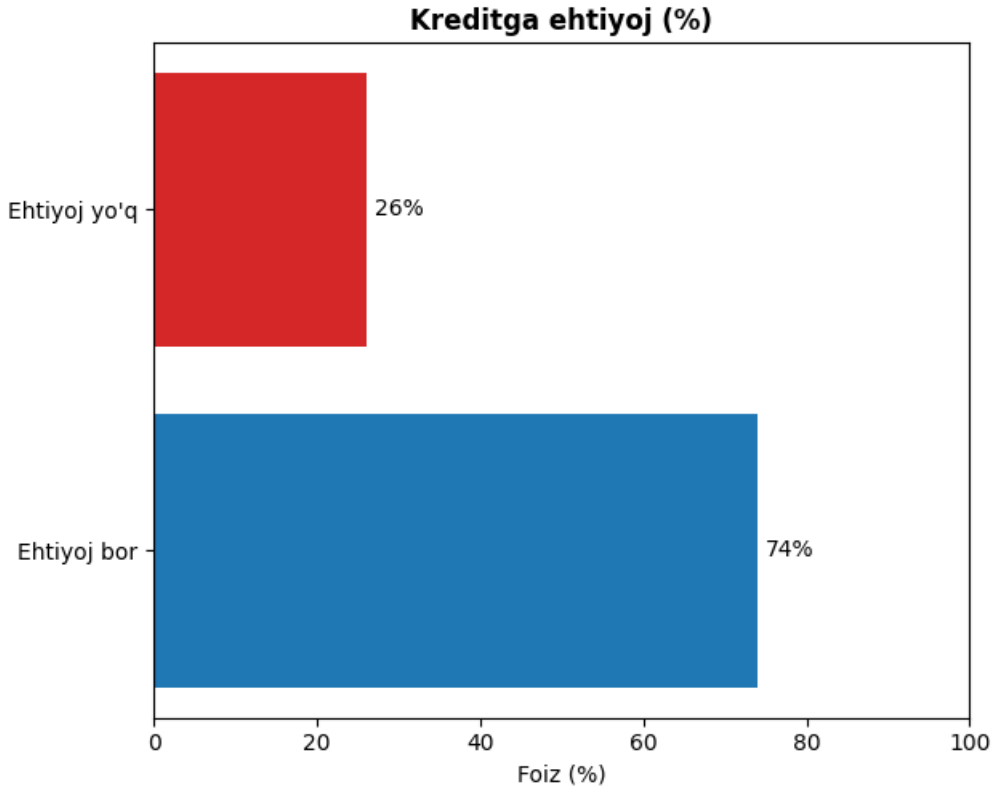
So‘rovnomada 35 ta (36.8%) mahalliy hunarmand va suvenirlar ishlab chiqaruvchi, 32 ta (33.7%) mehmonxona/uy-mehmonxona egasi hamda 28 ta (29.5%) ekskursiya tashkilotchisi qatnashdi [Rasm 3]. Bu turizm sohasining keng spektrini qamrab olganligini tasdiqlaydi.

Rasm -4. So‘rovnomaga qatnashuvchilarning tarkibi diagrammasi.

4. Kreditga ehtiyoj

So‘rovnomada qatnashuvchilarning 74% i “biznesni kengaytirish uchun kredit kerak” degan javob berdi [Rasm 4]. Biroq, ularning aksariyati kredit olishda qiyinchiliklarga duch kelishini ta’kidladi: “Garov talab qilinadi, bizda esa bino ham, transport ham garovga qo‘ymaydi”, — dedi Shahrisabzdagi uy-mehmonxona egasi.

Rasm -4. Kreditga ehtiyoj grafigi.

Statistik tahlil: SPSS 26 dasturi yordamida o‘tkazilgan korrelyatsion tahlil shuni ko‘rsatdiki, raqamli to‘lov tizimlaridan foydalanish darajasi ($r = 0.62$, $p < 0.01$) bilan kreditg aehtiyoj o‘rtasida ijobiy bog‘liqlik mavjud. Biroq, banklardan kredit olish ehtimoli esa juda past ($\chi^2 = 12.4$, $p = 0.002$), ya’niraqamliinfratuzilmamavjudbo‘lishigaqaramay, moliyalashtirish mexanizmlari samarali ishlamayapti.

5. Moliyaviy texnologiyalar yechimlari — hali dastlabki bosqichda.

Viloyatda jamoa moliyalashtirish, token sotish, blokcheyn asosidagi shartnomalar kabi ilg‘or moliyaviy texnologiyalar yechimlari deyarli mavjud emas. Ekspertlar fikricha, “Qashqadaryoda raqamli savodxonlik darajasi past, shuning uchun murakkab moliyaviy texnologiyalar mahsulotlarini tushunish qiyin”, — dedi “Ipak Yo‘li banki”ning ma’sul hodimi.

Biroq, sun’iy intellekt asosidagi kredit tahlillari potensialga ega. Masalan, mehmonxona bron ma’lumotlari (Booking.com, local booking platformalari) orqali daromadni bashorat qilish va shu asosda kredit berish — bunday modelni “Kapitalbank” sinov rejimida Samarqandda joriy etayotgan bo‘lib, Qashqadaryoga ham tarqatish rejalashtirilgan [4].

6. Banklar — yangi hamkorlik modellarini qidirmoqda.

NBU Qashqadaryo bo‘limi vakillari “viloyatda turizm KOB uchun maxsus moliyalashtirish dasturini ishlab chiqishda” ekanligini ta’kidladi. Shu bilan birga, banklar turizm loyihalarining real daromadini kuzatish imkoniyatiga ega emas, chunki ko‘pchilik bronlar naqd pul orqali amalga oshiriladi yoki rasmiy hisob-kitoblardan tashqari olib boriladi.

Agar turizm subyektlari o‘z tranzaksiyalarini raqamli tizimlarda olib borsa, banklar ular uchun “daromadga asoslangan kredit” taklif qilishi mumkin. Bunday modelda qaytim foizi daromad miqdoriga bog‘lanadi, bu esa xavfni kamaytiradi [5].

Munozara. Qashqadaryo viloyatida raqamli moliya texnologiyalari va banklar hamkorligi orqali mintaqaviy turizmni moliyalashtirishda quyidagi uchta asosiy imkoniyat mavjud:

1. Mikro-moliyalashtirishni raqamlashtirish: Hozirgi mikro-kreditlar ko‘pincha qog‘oz asosida beriladi. Agar ular mobil ilova orqali, sun’iy intellekt tahlili asosida berilsa, kirishuvchanlik 2–3 barobar oshadi.

2. Turizm ma’lumotlar bazasini yaratish: Viloyat hokimligi, turizm agentligi hamda banklar birgalikda “Qashqadaryo turizm ma’lumotlar portali” yaratishi mumkin, unda mehmonxona bandligi, bronlar, foydalanuvchi reytinglari kabi ma’lumotlar to‘planadi. Bu banklarga xavfni baholashda yordam beradi.

3. Regulyatorlik qumg‘onligi (sandbox): Markaziy bank Qashqadaryoda fintech-turizm loyihalari uchun vaqtinchalik regulyatorlik muhitini joriy etishi mumkin, bu yerda startaplar xavfsiz sharoitda yangi modellarni sinab ko‘rishadi [6].

Xalqaro tajriba ham shuni tasdiqlaydiki, raqamli moliyalashtirish orqali mintaqaviy turizmni rivojlantirish nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy adolat, ayollar ishtiroki hamda qishloq rivojlanishi nuqtai nazaridan ham ahamiyatli [7]. Qashqadaryoda ayollar tomonidan boshqariladigan 23 ta hunarmandlik loyihasi so‘rovnomada “agar kredit bo‘lsa, onlayn do‘kon ochardik” degan fikrda bo‘ldi.

Xulosa. Qashqadaryo viloyatida mintaqaviy turizmni rivojlantirishda raqamli moliya texnologiyalari hozirda asosan to‘lov vositasi sifatida qo‘llanilayotgan bo‘lsa-da, ularning investitsiya mexanizmi sifatida potensiali hali to‘liq foydalanilmagan. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi tavsiyalar taklif qilinadi:

Banklar Qashqadaryo turizm KOB uchun maxsus raqamli mikro-kredit mahsulotlarini ishlab chiqsin (masalan, “Turizm Start” krediti).

Markaziy bank viloyatda moliya texnologiyalari-turizm regulyatorlik qumg‘onligini joriy etsin.

Qashqadaryo viloyat hokimligi “raqamli turizm tranzaksiyalari”ni rag‘batlantirish uchun soliq imtiyozlari taklif etsin.

O‘zbekiston turizm agentligi mahalliy bizneslarga raqamli savodxonlik bo‘yicha o‘quv dasturlarini tashkil qilsin.

Bu chora-tadbirlar orqali nafaqat turizm sohasi, balki butun mintaqaning iqtisodiy barqarorligi ham mustahkamlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Turizm agentligi. Mintaqaviy turizm rivojlanish strategiyasi 2023–2027. Toshkent, 2023.

2. Gomber P., Kauffman R. J., Parker C., Weber B. On the Fintech Revolution: Interpreting the Forces of Innovation, Disruption, and Transformation in Financial Services. Journal of Management Information Systems, 2018, Vol. 35, No. 1, pp. 220–265.

3. George D., Mallery P. IBM SPSS Statistics 26 Step by Step: A Simple Guide and Reference. Routledge, 2020. – 624 p.

4. Kapitalbank. Innovatsion moliyalashtirish dasturlari: Yillik hisobot 2023. Toshkent, 2024.

5. World Bank. Digital Finance for Tourism SMEs: Global Trends and Policy Implications. Washington, DC: World Bank Group, 2022.

6. Financial Stability Board. Regulatory Sandboxes for Fintech: International Experiences. Basel, 2021.

7. UNWTO. Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030. Madrid: United Nations World Tourism Organization, 2021.

81.	***Raxmatov A. I.*** ***Qlichov J. M.***	***Mintaqaviy turizm sohasini rivojlantirishda banklarning roli: rivojlangan davlatlar tajribasi va tahlili***	***328***
82.	***Samiyeva G. T.***	***Xorij tajribasi sosida ijtimoiy sohada transferlardan foydalanish***	***331***
83.	***Аликулов А.Т.***	***Тенденции развития рынка акций в странах с низким и средним уровнем доходов***	***336***
84.	***Alikulov A. T.***	***Aksiyalar bozorini tahlil qilishda buffet indekatoridan foydalanishning ahamiyati***	***339***
85.	***Xolmurodov O.N***	***Moliyaviy natijalar buxgalteriya hisobinimhxs asosida takomillashtirish***	***342***
86.	***Raxmatov A. I.*** ***Qlichov J. M.i***	***Raqamli moliya texnologiyalari va banklar: mintaqaviy turizm sohasida yangi investitsiya modellarini shakllantirish***	***345***
87.	***Aliyev M. K.***	***O‘zbekistonda ijtimoiy nafaqalarni tayinlashning huquqiy asoslari.***	***350***
88.	***Aliyev M. K.***	***Aholini ijtimoiy himoyalashda innovatsion texnologiyalar ta’siri.***	***354***
89.	***Uzaqov J. N.*** ***Qulmurotov S.J.***	***Hududlarni iqtisodiy barqarorligini ta’minlashda turizm va asalarichilik sohalarini integratsiyalashning ahamiyati***	***358***
90.	***Normamatov I. B.*** ***Nabiev F. S.***	***Banklarning pul oqimi barqarorligini baholash uslubiyotlar***	***361***
91.	***Turdiyev U. Q.***	***Mintaqaviy barqarorlikni o‘lchash***	***364***
92.	***Aliyev M. K.***	***Estoniya ijtimoiy himoya tizimining zamonaviy modeli va uning raqamli transformatsiyasi***	***367***
93.	***Narmamatov I. B.*** ***Farmonov B. F.***	***Opportunities for innovative development of the payment system in new uzbekistan***	***370***
94.	***Ortiqov M. S.*** ***Qurbonova D.***	***Bank sohasida sun’iy intellektni qo‘llashning zamonaviy metodlari***	***374***
95.	***Rustamov A. B.*** ***Hakimov N. Q.***	***Bank tizimida raqamli xavfsizlik risklarini ehtimollik asosida baholash muammolari va yechimlari***	***377***
96.	***Rahimova D. O.*** ***Mirzayorova H. U.***	***Ishlab chiqarish sifatini takomillashtirishning iqtisodiy jihatlari tahlil***	***381***
97.	***Rahimova D. O.*** ***Mirzayorova H. U.***	***Iqtisodiyotni modernizatsiyalash jarayonida ishlab chiqarish sifatini takomillashtirishning o‘rni***	***384***
98.	***Raximova D. O.*** ***Bahriddinova R. F.***	***Boshqaruv jarayonida sun’iy intellekt va raqamli transformatsiyaning imkoniyatlari, xavf-xatarlari va istiqbollari***	***387***
99.	***Narmamatov I. B.*** ***Xasanov Sh. X.***	***Innovatsiyalar asosida korxonalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirishga oid ilmiy qarashlar***	***391***
100.	***Alikulov A. T.*** ***Baxtiyorov A.A.***	***Dividendlarni hisoblash tartibini takomillashtirish bo‘yicha o‘zbekistondagi islohotlar***	***395***
101.	***Uzaqov J. N.*** ***Yo‘ldosheva F. F.***	***Davlat tomonidan moliyaviy qo‘llab-quvvatlashning turizm sohasi rivojidagi ahamiyati***	***398***
102.	***Uzaqov J. N.*** ***Naimova Sh. G‘.***	***Moliya va bank tizimini samarali boshqarishda raqamli texnologiyalarning ahamiyati***	***403***
103.	***Shukurov U. Sh.*** ***Jonimqulov A. A.***	***Raqamli banklarning rivojlanishi va iqtisodiyotga ta’siri***	***407***

Musahhih: I. Tog‘ayev
Texnik muharrir: K. Qudratova

Bosishga ruxsat etildi: 21.10.2025 y.
Ofset qog‘oz. Qog‘oz bichimi: 60x84 1/16.
“Cambria” gar. Ofset bosma.
Hisob nashriyot t.: 50,84.
Adadi: 25 nusxa. Buyurtma №249

« ILM-FAN-MA’NAVIYAT » nashriyotida tayyorlandi.
Qarshi sh, Bunyodkor MFY Mustaqillik ko‘chasi 10/28-30-uy
Telefon 91-466-80-32.